

KORRUPCIÓ

Átláthatóság a közbeszerzésekben

A közbeszerzések szolgálnak az egyik legjobb példával arra, miként képesek az állampolgárok, a kormányok és a vállalatok a mindenki számára előnyös együttműködésre – vagy arra, hogy egymást kizárva, hatalmas veszteségeket könyveljenek el. Óriási üzletről van szó. A kormányok évente körülbelül 9500 milliárd dollárt költenek arra, hogy árukat és szolgáltatásokat szerezzenek be. A vállalatok, a kormányok és a polgárok egyaránt nyerhetnek az infrastruktúrába és a közszolgáltatásokba való okos, hatékony beruházásokon. A rosszul irányított, csalás és korrupció közepette megvalósuló projektek azonban költségesek, pazarlóak, célszerűtlenek, hiányosak vagy akár halálosak is, mint azt a bangladesi Rana Plaza tragédiája példázta, amelyben több száz dolgozó – többségükben nő – lelte halálát.

COBUS DE SWARDT

Időről időre azt tapasztaljuk, hogy versenyképes pályázatok vesztene azért, mert korrupciós hivatalnokok magukat, családtagjaikat, barátait vagy munkatársaikat hozzák ki győztesnek.

Az információkat proaktívan nyilvánosságra kell hozni a legelső döntésektől a végső ellenőrzéséig. Közzé kell tenni az igényfelméréseket, a büdzséket, az értékelési kritériumokat, a (kritériumoknak megfelelő) győztes ajánlatokat, a szerződéseket és a szerződésmódosításokat is. A projektinformációkhoz való hozzáférés kulcsfontosságú a döntéshozók számára ahhoz, hogy képet alkothassanak és dönthessenek a költségekről, a minőségről, valamint a társadalmi-gazdasági és környezeti hatásokról. Ha a kormányzati döntéshozatal kapcsán a nyilvánosság nem teljes körű, akkor a döntések manipulációja könnyebben rejthet maradhat. A polgárok

kat – akik mindezzel a legtöbbet nyerhetik, illetve veszíthetik – be kell vonni a döntéshozatali és a monitoringeljárásokba, méghozzá nem csupán független megfigyelőként, de a bizalmat veszélyeztető információs aszimmetriák csökkentése érdekében is.

Mindezzel a vállalatok is nyerhetnek. Ha a korábban megkötött szerződéseket nyilvánosságra hozzák, az segítséget jelent a pályázati anyagok összeállításában. A nagyobb átláthatóság növeli a verseny intenzitását. A Transparency International szlovákiai szervezetének adatai szerint a közbeszerzéseket – többek között a szerződések közzétételével – átláthatóbbá tévő reform eredményeként az ajánlatok száma nőtt: egy kiírásra 2009-ben átlagosan 2,3, 2013-ban viszont már 3,6 ajánlat érkezett.

Grúziában minden információt nyilvánosságra hoznak, a szerződésmódosításokat is beleértve. Ennek érdekében, hogy a helyes vállalati magatartást támogassák és biztosítsák, hogy a múltbeli hibák nem ismétlődnek meg, mind a legmegbízhatóbb cégek listáját, mind a „feketelistát” közzéteszik.

A Transparency International időről időre azt tapasztalja, hogy versenyképes pályázatok vesztene, mert korrupciós hivatalnokok magukat, családtagjaikat, barátait vagy munkatársaikat hozzák ki győztesnek. Ennek egyik lehetséges módja az, hogy azonosságukat – vagy családtagjaikat – fedő vagy fantomcégek mögé rejtik. A kormányoknak ezért kell összegyűjteniük a tényleges tulajdonosokra vonatkozó információkat, és azokat a döntéssel egy időben nyilvánosságra kell hozniuk.

Az egészségügyi szektor közbeszerzési botrányait követően Szlovákia elhatározta, hogy törvényben tiltja meg a közbeszerzésekben való részvételt azoknak a cégeknek, amelyek nem tudják nyilvánosságra hozni tényleges tulajdonosi szerkezetüket.

Ideje, hogy jobban használjuk a technológiát és az adatokat. Az e-közbeszerzési rendszerek sokkal hatékonyabbak, azzal pedig, hogy a közhivatalnokok beleszólása kisebb, csökken a korrupció lehetősége is. Dél-Korea e-közbeszerzési rendszere, a KONEPS a korábbi papíralapú rendszerhez képest az állami szektor számára 1,4, a magánszektorban pedig 6,6 milliárd dolláros költségcsökkentést hozott. Az ajánlatok elkészítésének átlagos időtartama 30-ról 2 órára csökkent.

A nyilvánosságra kerülő projektinformációkat a keresést és az összehasonlítást lehetővé tevő nyílt adatformátumban, ingyenesen, online közzé kell tenni. Az Open Contracting Data Standard (<http://standard.open-contracting.org/>) olyan mintával szolgál, amely ezeket az információkat elérhetővé és felhasználhatóvá teszi. A nyílt adatok jobb felhasználása valamennyi résztvevő számára előnyökkel jár. A fentiekben vázolt, illetve a Transparency International által összeállított gyakorlati útmutatóban (Curbing corruption in public procurement. A practical guide) javasolt, az átláthatóságot célzó konkrét intézkedések a magánszektor számára megteremthetik az egyenlő versenyfeltételeket, a kiszámítható üzleti környezetet és csökkenthetik a kockázatokat. A kormányok szempontjából a legfőbb eredmény a közpénzek hatékonyabb elköltése, a közszolgáltatások színvonalának javulása és a bizalom erősödése. Az állampolgárok mindeközben jobb szolgáltatásokban részesülhetnek és a fékek és ellensúlyok hatékonyabb működését tapasztalhatják.

Ezek a területeken nemzetközi szinten sikerült haladást elérni. A Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Partnership) keretei között negyven ország kötelezte el magát amellett, hogy nyíltabbá teszi a kormányzati szerződéseket. Több ország, köztük Kanada, Kolumbia, Mexikó és Románia bevezeti az Open Contracting Global Principles elveit és/vagy adatstandardjait. Miközben a világ a 2015 utáni időszakra új fejlesztési és klímapolitikai célokat tűz ki, a szegénység és az éghajlatváltozás elleni küzdelemben kulcsfontosságú, hogy – a fejlesztési pénzek hatékony elköltése érdekében – a közbeszerzések tiszták és átláthatóak legyenek. Végezetül, a G20-országokban jelenleg is folyik a „Magas Szintű Közbeszerzési Elvek” (High Level Procurement Principles) kidolgozása, amelyeket még az idén elfogadhatnak. Ha ezen elvek között helyet kapnak az egyszerű win-win-win elgondolások, és ha a közbeszerzések átláthatóságára vonatkozó pontosabb definíciókat sikerül szélesebb körben is elfogadtatni, akkor valódi áttörést érhetünk el, és a közbeszerzési korrupcióra vonatkozó OECD-becslések is alacsonyabbak lesznek.

Cobus de Swardt, a Transparency International ügyvezető igazgatója

Forrás: OECD Insights Blog (oecdinsights.org)

FEJLESZTÉSI CÉLOK

Véget kell vetni a fosszilis tüzelőanyagok állami támogatásának

BJØRN LOMBORG

A támogatások aránytalanul nagy része a középosztály tagjaihoz és a gazdagokhoz kerül, hiszen egy szegény országban csak ők engedhetik meg maguknak, hogy autóval járjanak.

A Nemzetközi Energiaügynökség szerint a világon évente 548 milliárd dollárt költenek fosszilis tüzelőanyagok, illetve üzemanyagok állami támogatására. Ezt az 548 milliárd dollárt sokkal jobban is el lehetne költeni.

Ezek a támogatások a fejlődő világban koncentrálnak. Venezuelában egy gallon (3,785 liter) benzin ára jellemzően 10 cent alatt van. Nem azért, mert a benzin olcsó, hanem azért, mert Venezuela évente mintegy 25 millió dollárral támogatja a benzinfogyasztást. A kormány évente és fejenként 1250 dollárt költ arra, hogy az olaj, a gáz és az elektromosság árát több mint 92 százalékkal csökkentse; a költség az ország GDP-jének 10 százaléka. Ez komoly összeget von el a költségvetésből, így kevesebb marad az egészségügyre és az oktatásra. Indonézia az elmúlt öt év során többet költött fosszilis tüzelőanyagok támogatására, mint infrastruktúra-, illetve jóléti programokra. Ez örület.

A támogatások aránytalanul nagy része a középosztály tagjaihoz és a gazdagokhoz kerül, hiszen egy szegény országban csak ők engedhetik meg maguknak, hogy autóval járjanak. A támogatások olyan olcsóvá teszik ezeket a tüzelő-, illetve üzemanyagokat, hogy a fogyasztás nő, ami viszont gyorsítja a globális felmelegedést.

A fosszilis energia állami támogatóinak rangsorát Irán vezeti, amely évente több mint 84 milliárd dollárt – a GDP 23 százalékát – költi el ilyen célra. Szaúd-Arábiában ez a tétel évente több mint 60 milliárd dollár, aminek eredményeként a lakosság a fosszilis tüzelőanyagok tényleges árának kevesebb mint negyedét fizeti csak ki. Oroszországban, Venezuelában és Indiában a támogatások összege 35–45 milliárd dollár között mozog, de Egyiptomban, Indonéziában, az

Egyesült Arab Emírségekben, Kínában és Algériában is meghaladja a 20 milliárd dollárt. Vessük ezt össze az Egyesült Államok mutatójával: az Energy Information Administration becslése szerint a fosszilis tüzelőanyagok támogatása 2010-ben 4 milliárd dollárra rúgott, ami a GDP 2 század százaléka. A megújuló energia támogatása ennek több mint háromszorosa, nagyjából 14 milliárd dollár volt.

De miért nyújt sok fejlődő ország ekkora támogatásokat még olyankor is, amikor a gazdaság nehéz helyzetben van? A kormányok így vásárolnak politikai támogatást és így igyekeznek elejét venni a tömeges tiltakozásoknak.

Nem kérdéses, hogy ez a pénz sokkal jobban is elkölthető. 2000-ben a nemzetközi közösség fontos fejlesztési célokat – tűzött ki, hogy 2015-ig javítson a világ legszegényebbeinek helyzetén. A célok többsége sikeres volt, méghozzá olyan fontos területeken, mint a szegénység és az éhezés visszaszorítása. Az ENSZ keretein belül a világ vezetői most a 2016–2030-as időszakra szóló célok meghatározásán dolgoznak.

Az általam vezetett Copenhagen Consensus hatvan, a világ vezető közgazdászaiból, köztük több Nobel-díjasból álló csoportot kért fel arra, hogy elemezze a javasolt – az egészségügytől és az élelmiszer- és környezetvédelem és az oktatás területét érintő – célkitűzések gazdasági, társadalmi és környezeti költségét és hasznát. Ez segíthet abban, hogy világ olyan célokat válasszon, amelyek esetében minden egyes elköltött dollár a lehető legnagyobb hasznot hajtja.

Isabel Galiana és Amy Sópinka elemzése kimutatta, hogy a fosszilis tüzelőanyagok támogatásának megszüntetése kiváló célkitűzés len-

ne. Csökkentené a pazarlást, az egyenlőtlenséget és a széndioxid-kibocsátást. A két közgazdász becslése szerint az eddig erre a célra költött minden egyes dollár a társadalomnak és a környezetnek több mint 15 dollárnyi hasznot hajthatna (miközben természetesen továbbra is gondoskodni kellene a legrászorultabbak energiaellátásáról). Az energiatámogatásokra költött dollármilliárdokból a kormányok javíthatnák az egészségügyi ellátást, az oktatást és a táplálkozást, amivel több száz millió ember életét tehetnék jobbá.

Itt az ideje tehát, hogy megszűnjene a fosszilis tüzelőanyagoknak nyújtott támogatások. A csökkenő olajáraknak köszönhetően immár könnyebb mérsékelni a garantált árak biztosításához szükséges támogatásokat, ezzel pedig csökkenthető a reformokkal szembeni ellenállás. Egyiptom például az olcsóbb olaj miatt az eredetileg tervezettnél 30 százalékkal kevesebbet költött energiatámogatásokra. Reménytelenül fejlemény, hogy az utóbbi időben Egyiptom, India, Indonézia és Malajzia is bejelentette, hogy átalakítja az állami költségvetést és fokozatosan megszünteti az támogatásokat.

A fosszilis üzemanyagok, illetve fűtőanyagok támogatásának megszüntetése nyomán csökkenne a széndioxid-kibocsátás. A fejlődő országokban a gazdasági növekedés kevésbé növelné az egyenlőtlenséget, és olyan források szabadulnának fel, amelyekre nagy szükség van az egészségügyben, az oktatásban és az élelmiszerben. A támogatások kivonásának nyilvánvaló helye van a világ következő fejlesztési céljai között.

Bjørn Lomborg, a Copenhagen Business School professzora, a Copenhagen Consensus Center alapító igazgatója